Eduskunnan hallintovaliokunta

Lausunto HE 2/2026 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Miksi Yrittäjät haluavat hankintalain uudistusta

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta tulla eduskunnan hallintovaliokunnan kuulluksi ja antaa lausunto otsikossa mainittua asiaa koskien.

Pidämme hankintalain uudistusta tärkeänä ja olemme pääsääntöisesti tyytyväisiä hallituksen esityksen kirjauksiin. Tarve uudistukselle on ilmeinen, sillä markkinat ovat supistuneet jo sinällään pienillä kotimarkkinoilla. Julkinen sektori on siirtynyt yhä enemmän sellaisille toimialoille, joilla perinteisesti on paljon yksityisiä yrityksiä.

Julkisen sektorin/veronmaksajien omistamat pesulat, ruokahuollon- ja siivouksen palvelut tai taloushallinnon palvelut ovat tyypillisinä esimerkkeinä tyrehdyttäneet markkinoita. Kehityssuunta poikkeaa selkeästi muista Pohjoismaista. Meillä Suomeen on perustettu yli 4000 tällaista yhtiötä, joiden ei tarvitse noudattaa reilun kilpailun periaatteita. Esitykseen kirjattu 10 prosentin omistusosuuden rajoitus edistää omistajuuden läpinäkyvyyttä ja estää tilanteita hankintalain kiertämiselle.

Uusi hankintalaki on tarpeen – laajemmassa kuvassa tarvitsemme nykyistä tehokkaamman ja avoimemman julkisen hallinnon

Kiitämme, että hallituksen esityksessä on ollut pyrkimys siihen, että pk-yrityksillä olisi paremmat mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin ja tarjoajien määrä kasvatetaan aitoa kilpailua edistämällä. Kilpailun lisääminen, kustannustehokkuus, markkinoiden toimivuuden parantaminen ja verorahojen viisaampi käyttö ovat varsin kannatettavia tavoitteita.

Huoltovarmuuden näkökulmasta on erityisen tärkeää, että kilpailutusten kautta käytössä on uusimmat, kilpaillut ratkaisut. Etenkin mahdollisissa poikkeustilanteissa, on tärkeää, että keskeisiä palveluja on tuottamassa useita toimijoita.

Tutkimusten mukaan näyttäisi siltä, että julkisen sektorin palvelutuotanto on kalliimpaa ilman kilpailua laadusta ja kustannustehokkuudesta (Sidosyksikköhankinnoista Suomessa – Sidosyksikköhankintojen tehokkuus ja suhteutuminen markkinaan 2024 Jyväskylän yliopisto).

Onnistuneilla hankinnoilla ja tarjoajien määrän kasvattamisella voidaan verovaroja käyttää tehokkaammin. Suorahankinnat eivät myöskään tue innovaatioita, sillä tähän ei ole kannustimia. Sen sijaan innovaatioita voisi syntyä uudenlaisessa yksityisen- ja julkisen sektorin välisessä yhteistyössä.

Hankintalaki ei ole uhka kuntien itsehallinnolle. Hallituksen esitys selkeyttää kunnille pelisääntöjä, eikä vie päätösvaltaa palvelujen järjestämistavasta. Kunnan asukkaille jää edelleen mahdollisuus valita eri vaihtoehdoista järjestää tarvittavia palveluja ja näin ollen vaikuttaa tosiasiallisesti kunnan talouteen ja toimintaan.

Pienten kuntien asema ei heikkene uudistuksessa

Hallituksen esitys on herättänyt keskusteluja pienten kuntien asemasta ja palvelutuotannon vaihtoehdoista. Yrittäjägallupin 4/2025 mukaan 41 % vastaajista olisi kiinnostunut tarjoamaan palvelujaan myös pieniin kuntiin, mikäli markkinat avautuvat. Tätä tukee myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitys 10 prosentin omistusosuusvaatimuksen vaikutuksista sidosyksikkömarkkinaan (2024). Selvityksessä myös ilmeni, että yrityksillä on valmiuksia hyvinkin nopeaan laajentumiseen pienten kuntien markkinoille.

Pienillä kunnilla on useita vaihtoehtoja palvelujen tuotantotavaksi. Kunnat voivat jakaa hankintaosaamista muiden pienten kuntien kesken tai muodostaa yhteisiä hankintarenkaita, tehdä seudullisia yhteishankintoja ilman yhtiötä, hyödyntää keskushankintayksikköjä tai parantaa oman hankintatoimen osaamista ja laatua. Mikäli markkinaehtoista toimintaa ei ole, voi hankintayksikkö julkaista avoimuusilmoituksen. Ellei ilmoituksia markkinatoimijoista tule, voidaan ulosmyyntirajoja nostaa olemassa olevan markkinapuutteen perusteella.

On selvää, että alkuun syntyy muutoskustannuksia, mutta sen jälkeen säästöpotentiaali on merkittävä. Julkisen sektorin tulee jatkossa keskittyä ydintoimintojen järjestämiseen tuottamisen sijaan. Tätä tukee Jussi Pyykkösen selvitys sidosyksikköhankinnoista (2025).

Hankintalaki kasvun mahdollistajana Pk-yrityksille

Haluamme korostaa, että parhaimmillaan uudistettu hankintalaki voi toimia yhtenä kasvun työkaluna. Maamme yrityskanta on hyvin pientä ja 95,7 % on alle 10 henkeä työllistäviä yrityksiä.

Suomen Yrittäjien teettämän Yrittäjägallupin 4/2025 mukaan yrittäjät nostivat kolmen kärkeen syitä siihen, miksi eivät ole osallistuneet julkisiin hankintoihin, mikäli palvelut olisivat kuitenkin hankintoja vastaavia. Näitä syitä olivat; pienen yrityksen on vaikea pärjätä isoja vastaan, kilpailutukset suosivat isoja yrityksiä ja hankinnat ovat olleet liian isoja kokonaisuuksia.

Hallituksen esityksessä on paljon parannuksia, kuten 10 % omistusosuus, markkinakartoituksen ja markkinavuoropuhelun korostuminen sekä velvoite kilpailun uusimisesta ja osiin jakamisesta.

Tärkeää on, että laista tulee sellainen, että se kannustaa hankintojen osiin jakamiseen, jotta pienilläkin yrityksillä on mahdollisuus osallistua kilpailutuksiin. Hankintojen kriteereissä ja vaatimuksissa on oleellista huomioida pienen yrityksen näkökulma, että ne eivät ole kohtuuttomia etenkään referenssien tai liikevaihdon osalta.

Kannatamme hallituksen esityksen kirjauksia siitä, että hankintayksikön on aina arvioitava osiin jakaminen hankintaa suunniteltaessa ja jakamatta jättämisen perustelut on aina kirjattava. Tämä on merkittävä asia pk-yritysten osallisuuden mahdollistamista osana kilpailutuksia.

Mitä Yrittäjät toivovat vielä eduskunnan käsittelyssä

Ehdotamme markkinakartoituksen pakollisuutta jo pienemmissä kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa. Esityksessä oleva 10 miljoonan raja jättää ulkopuolelle ison osan hankintoja. Markkinakartoitus tulisi olla peruslähtökohta jokaiselle hankinnalle. Kannatamme myös Elinkeinoelämän keskusliiton ehdottamia teknisiä muutoksia.

Odotamme kannanottoa siihen, että julkisen sektorin tulee avata oman tuotantonsa kustannukset. Tämä näyttäytyy akuuttina tarpeena etenkin hyvinvointialueilla, joilla ei ole tarkkaa yksikkökohtaista kustannuslaskentaa. Ilman konkreettista yksikkökustannuslaskentaa on mahdotonta tehdä tietoon pohjautuvia päätöksiä kustannussäätöjä ja palveluverkkoa koskien.

Vasta tarkan laskennan jälkeen pääsemme vertaamaan, kuka palvelut tuottaa kustannustehokkaimmin. Hankintaosaamisen kehittäminen on nähtävä keskeisessä roolissa hankintalain uudistusta. Tähän on vastattava koulutuksilla. Reilu kilpailu ja monet palvelun tuottajat ovat paras laadun tae. KKV:n tulee jatkossa valvoa tarkkaan, että kilpailua ei enää lakiuudistuksen jälkeen vääristetä.

Jatkossa tarvitsemme hankintakulttuurin muutosta, jotta hankintalain uudistuksen tavoitteet toteutuvat. Suomen Yrittäjät on valmiit osaltaan

edistämään uuden hankintakulttuurin kehittymistä ja huolehtimaan riittävästä osaamisesta järjestämällä osaltaan koulutuksia ja hankintaneuvontaa. Toivomme, että tämä lain uudistamisen henki ja mahdollisuudet näkyvät hallintovaliokunnan lausunnossa.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Katja Rajala
Elinkeinopolitiikan asiantuntija